

El joc del col·leccionisme

El museu Frederic Marès

Grup d'art Eidos

Gloria Álvarez

Ángel Blanco

M.ª Camino García

M.ª Luisa Guerra

Primera edició: setembre 1994

Queden rigorosament prohibides, sense l'autorització dels titulars del copyright, sota les sancions establertes en les lleis, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públic

© I.C.E. de la Universitat de Barcelona
c/ dels Àngels, 18, 08001 Barcelona
© Gloria Álvarez, Ángel Blanco, M.ª Camino García i M.ª Luisa Guerra

Coordinació i producció: Addenda. Pau Claris, 92. 08010 Barcelona

ISBN: 84-88795-22-X
Dipòsit legal: B. 33.601-1994
Impressió: Repro Copy (Barcelona)

1

El món del col·leccionisme

El fenomen del **col·leccionisme** pot explicar-se com l'afany per posseir, guardar i atresorar objectes o **obres d'art**, ja sigui per la seva **bellesa**, el seu valor artístic o el seu valor econòmic, o pel prestigi social que això comporta.

Un **col·leccionista**, per definició, sempre aspira a augmentar el nombre de peces reunides. Desitja tenir més i més, fins a aconseguir posseir el màxim d'obres. La seva meta suprema és reunir el conjunt més complet i exhaustiu possible d'aquell tipus d'obres en les quals ha decidit especialitzar-se.

Una col·lecció pot començar quan algú decideix cercar un determinat tipus de peces que jutja d'interès, però també pot iniciar-se amb un regal o, tal vegada, amb la troballa casual d'un objecte o imatge impressionant que desperta el desig de cercar-ne altres de similars, quants més millor!

Les **modes** també influeixen en els col·leccionistes. En altres èpoques havia estat de moda col·leccionar ventalls, gravats, ceràmiques i rellotges. Actualment —com segurament ja sabràs—, està de moda, entre el jovent, col·leccionar insígnies o xapes, coneguts com a *pins*.

En els inicis d'una col·lecció, l'individu interessat es conforma amb les peces més corrents, però, a poc a poc, pot veure's arrossegat per la febre de la *recerca i captura* d'aquelles peces rares, d'aquell exemplar difícil, excepcional i sorprenent. Arribat en aquest punt, al col·leccionista li apassiona parlar del tema, mostrar les seves joies més apreciades a algun entès, comprar llibres i revistes especialitzades, i, sobretot, poder trobar més exemplars per a la seva col·lecció, acudir a tota mena de comerços, des de les més luxoses **cases de subhastes** fins als més vulgars mercats d'objectes d'ocasió i de segona mà —com els famosos Encants barcelonins, el Rastre madrileny o el Mercat de Les Puces de París—.

El col·leccionisme no pot qualificar-se d'addicció ni de malaltia com ho seria la ludopatia —addicció al joc—, però sí que tenen quelcom en comú: l'individu, atrapat per la febre del col·leccionisme, gastarà gran part del seu diner en comprar aquella obra excepcional objecte del seu desig, i arribarà a pagar xifres tan elevades que algunes persones ho qualificarien de bogeria capritxosa i d'altres com una gran inversió.

Hi ha col·leccionistes milionaris que dediquen part de la seva enorme fortuna a realitzar contínues adquisicions, però n'hi ha d'altres que fan autèntics sacrificis, pateixen privacions i duen una vida austera en altres aspectes per tal de satisfer la seva meta d'augmentar els seus fons en nombre i qualitat.

Els reis i la noblesa han estat grans col·leccionistes d'obres d'art, i ho se-

gueixen sent —com ho demostra l'enorme col·lecció recollida pel baró Von Thysen—, i també la burgesia, especialment els grans banquers, com les famílies dels Medici, els Fugger, els Rothschild, o el cas de Nelson Rockefeller. Aquests cognoms fins i tot han arribat a aparèixer al costat de la firma de l'artista per raó de la seva tasca de **mecenatge** i protecció.

Al nostre país han destacat Plandiura, Lázaro Galdeano, Frederic Marès i Antoni Pedrol i Rius o A. Déu i Font. La majoria donen les seves col·leccions a museus a fi que tothom pugui gaudir de la bellesa atresorada per ells en vida.

Els **museus** i **pinacoteques** més famosos del món s'han originat entorn de col·leccions privades. Per citar sols un cas: el Museo del Prado es nodrí de les col·leccions particulars dels monarques espanyols.

Defineix el significat de les paraules en negreta:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2

Ets aficionat a col·leccionar?

Possiblement des de molt petit has sentit l'impuls de guardar aquelles coses, objectes o imatges que més t'agradaven.

Potser has començat alguna col·lecció de fotografies, postals, cromos, segells... Fins i tot és probable que ara mateix segueixis amb aquest afany col·leccionista i continuïs interessat per augmentar les teves «possessions» de segells, cartells, discos, videojocs, *pins* o insígnies. Si, tot i això, penses que tu no ets un col·leccionista revisa les teves prestatgeries i calaixos, segur que no hi guardes res?

Anota aquí, si has començat una col·lecció, de quina classe d'objectes consta, quan la vas començar, quantes peces has aconseguit reunir i quin valor té per a tu.

.....
.....
.....
.....

Segons la teva opinió: Sols poden ser col·leccionistes d'art els milionaris?

Per què?

.....
.....
.....
.....

Hipòtesis:

- Frederic Marès era de família rica?
 - El diners que va dedicar a comprar obres per a les seves col·leccions provenia del seu treball personal?
-

Per verificar la teva hipòtesi has de consultar les fonts d'informació que et proporcionarem més endavant.

3

Frederic Marès: escultor i col·leccionista

De la mateixa manera que tu has començat una col·lecció, hi ha hagut personatges que han continuat tota la seva vida amb aquest afany i han reunit una gran quantitat d'obres d'art. Un d'aquests personatges que aconseguí aplegar unes valuoses col·leccions privades i que després va donar-les perquè en gaudís tothom, fou FREDERIC MARÈS I DEULOVOL.

Podràs investigar alguns aspectes de la vida d'aquest original artista i col·leccionista llegint els fragments d'articles de premsa apareguts després de la seva mort el dia 17 d'agost de 1991.

Biografia de Frederic Marès i Deulovol

- 1893. Neix a Portbou, Girona.
- 1913. Rep una beca de la Llotja de Barcelona per estudiar a París i Brussel·les.
- 1914. Guanya, per oposició, viatges d'estudis a Roma, Pàdua i Florència.
- 1915. Col·labora com a ajudant del mestre escultor Arnau, en la decoració escultòrica de l'Hospital de Sant Pau de Barcelona.
- 1917. Medalla del Palau de l'Exposició Nacional de Belles Arts, dotada amb tres mil pessetes.
- 1929. Relleus del Palau d'Agricultura, avui Teatre del Mercat de les Flors, durant l'Exposició Universal de 1929.
- 1936. Monument a Francesc Layret.
- 1940. Estàtua de la Victòria.
- 1944. Fa pública la seva voluntat de cedir la seva col·lecció a la ciutat de Barcelona.
- 1948. Inauguració oficial de les primeres quatre sales del museu Marès.
- 1952. Restauració, o millor dit, recreació —com ell mateix preferia dir— dels Panteons Reials del monestir de Poblet, destruïts durant la guerra civil.
- 1991. Mor a Barcelona.

Reconstrueix la vida d'aquest personatge

Per ajudar-te en aquesta tasca orientem la teva investigació amb una sèrie de preguntes que has de contestar breument.

1. On va néixer?
2. Quin era l'ofici del seu pare (compte! pots trobar-te amb dades contradictòries. Tria l'opinió que et semblava majoritària).

3. A quines escoles va estudiar?
4. Podries citar tres dels seus professors?
5. Quan i perquè va viatjar a París?
6. A París conegué un escultor molt important, qui era?
7. En quins carrers, places i edificis públics de Barcelona es poden contemplar es-
cultures fetes per F. Marès?
8. Quina fou la seva primera compra com a col·leccionista?
9. Quins tipus de col·leccions esmenten els articles de premsa que presentem a
continuació?
10. Enumera la llista de ciutats i pobles que s'han beneficiat de les donacions fetes
per F. Marès
11. En quina de les següents tendències l'inclouen els crítics: modernista, cubista,
noucentista, antiquat, classicista?

Documentació

Frederic Marès, acadèmic

Frederic Marès i Deulovol fou numerari de diverses acadèmies de Belles Arts [...].

S'ha dit, i amb raó, que les seves figures encaixen dins l'estil noucentista, que és una versió del segle vint del concepte classicista. Les seves escultures són reals,

concretes, perfectes i compleixen d'allò més bé la seva funció artística, decorativa i monumental.

La serenitat del nu jacent del monument a Soler i Rovirosa és el paradigma del concepte artístic de Marès [...].

Com a col·leccionista i creador de museus fou generós, ja que no mostrà mai avarícia de les seves possessions artístiques i les oferí perquè tothom pogués contemplar-les, donant-les a les entitats públiques.

Les peces que es troben en les seus museus de Barcelona, Figueres, Montblanc i Arenys de Mar són, sense excepcions, d'un gust exquisit. No va col·leccionar allò que estava de moda o el que els crítics podien fer pujar de valor, tan sols el que li agradava, que era el millor i més selecte.

No tingué cap altre activitat fora de l'art, a través del seu cultiu com a escultor, el seu amor i coneixement com a col·leccionista, la seva divulgació mitjançant l'ensenyament i les publicacions. No es va casar, ni es va dedicar a la política ni a cap altra activitat que no fos l'art per l'art.

(Trad. de l'article de Joan BASSEGODA NONELL [president de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi], *La Vanguardia*, 18 de setembre de 1991, p. 22.)

Reus rep la col·lecció de retaules gòtics i renaixentistes de Pedrol i Rius

Reus.— El museu comarcal Salvador Vilaseca acaba d'incorporar una trentena de retaules gòtics i renaixentistes que el finat advocat Antoni Pedrol i Rius va deixar com a herència a Reus, la seva ciutat natal. Els retaules, dels segles XIV, XV i XVI, arribaren a Reus en un camió blindat escortat pels mossos d'esquadra, procedents de les residències que Antoni Pedrol i Rius tenia a Madrid, Àvila, Salou i Reus.

Les peces, taxades en uns dos-cents milions de pessetes, constitueixen una de les millors col·leccions de retaules gòtics (la majoria) i renaixentistes existents actualment a Catalunya. La col·lecció s'ha instal·lat provisionalment a la sala de reserva del museu, que s'està rehabilitant per desig explícit de Pedrol i Rius. L'advocat de Reus va posar com a condició per a la cessió de la valuosa col·lecció la reforma del museu i, concretament, de les dues sales que acolliran els retaules. La col·lecció no podrà ser visitada pel públic fins a mitjans del proper any, un cop acabades les obres de reforma, pressupostades en uns setanta-cinc milions.

D'entre les peces cedides, totes de temàtica religiosa, destaquen: *Sant Joan Evangelista* (finals del segle XV), obra del mestre Paredes; *Sant Anton*, de la mateixa època, del mestre Miguel Ximénez; *La Verge amb nen*, anònim hispano-flamenc del segle XVI.

Antoni Pedrol i Rius també ha deixat a la ciutat de Reus el deu per cent del seu actiu líquid perquè sigui destinat a activitats culturals i d'assistència social.

(Trad. de l'article de Rosa M. BOSCH, *El País*, 28 de maig de 1993.)

Mor l'escultor Frederic Marès, una de les figures més rellevants del noucentisme

L'escultor i col·leccionista d'art Frederic Marès va morir ahir a Barcelona, als 97 anys. Nascut a Portbou l'any 1893, Marès és considerat una de les figures més rellevants del noucentisme i un destacat conreador de l'estatuària monu-

mental a Catalunya. Moltes de les seves obres, com ara el monument a Francesc Layret, són encàrrecs que li van permetre augmentar les seves col·leccions. El 1946, va fundar el museu Marès amb bona part del fons d'art donat a la ciutat de Barcelona. La capella ardent, que es va instal·lar ahir a l'estudi situat al mateix museu, s'ha traslladat al saló Sant Jordi de la Generalitat.

Barcelona.— «Jo sobretot sóc un artista, un escultor, i això del col·leccionisme és una afició [...]. Jo podia assolir les peces perquè treballava molt com a escultor i amb els diners que guanyava vaig poder tirar endavant aquest museu», explicava Frederic Marès l'any 1987 en una entrevista publicada a la revista *Presència*. La feina d'escultor i l'afició de col·leccionar les obres d'art més diverses va viure-les, doncs, en estret lligam, de manera que la seva primera adquisició —un fragment de retaule del segle XIX, on hi ha representat Ramon Llull— va fer-la amb les cinc-centes pessetes que va guanyar en una exposició-concurs. Era l'any 1910 i encara no havia complert els divuit anys.

Durant els anys deu, Frederic Marès va formar-se com a escultor i va rebre diversos ajuts econòmics, que tant el van permetre visitar els museus i els centres d'art més importants d'Europa, com completar els seus estudis a Roma i Florència.

Frederic Marès sempre havia reconegut que, com a escultor, havia guanyat diners, però que després tot ho destinava a satisfer la seva passió de col·leccionista. A partir d'un moment, però, va tenir clar que li calia compartir el que havia recollit. En un gest de generositat, Marès va fer donació de bona part de les seves col·leccions, que han fornit la secció arqueològica del Museu de l'Empordà de Figueres, el Museu del Llibre de la Biblioteca de Catalunya, el Museu d'Escultura i Pintura de Montblanc, el Museu de la Punta d'Arenys de Mar, el Museu Militar de Montjuïc i el Museu d'Història de Sabadell —on es troba la seva col·lecció d'indianes.

Però la gran creació de l'artista desaparegut és el museu Marès —situat a l'ala esquerra del Palau Reial Major, al barri gòtic de Barcelona— on, entre moltes altres aportacions, destaca una secció d'escultura d'obres medievals, a més d'obres representatives del període que va des de l'època pre-romana fins al segle actual.

Sense deutes pendents

Assegut a la taula de treball, ubicada en una de les dependències del Palau Reial Major, que havia transformat en museu, el fill del duaner de Portbou que havia destacat com a conreador de l'estatuària monumental es definia com un home moderat que sempre havia actuat d'acord amb la seva consciència. Marès mai va voler entrar a valorar una obra, en un moment sobrevalorada i en un altre ultratjada i oblidada, en funció del corrent crític imperant, abans que res Marès era un home amb pocs comptes pendents. Un personatge hiperactiu que va poder dedicar-se de ple a les seves dues grans passions: la primera, l'escultura, li donà fama, diners i reconeixements; la segona, el col·leccionisme, el va transformar en una mena d'avar que ho comprava tot, des de portalades romàniques fins a armes.

L'última vegada que el vaig entrevistar, Frederic Marès havia complert 94 anys. Estava disgustat per la crisi de les idees, però compensat per viure envoltat de coses velles, per capitells, com ara els de Sant Pere de Roda. «El veritable col·leccionista no acumula infinitat de coses per amuntegar-les, sinó que sap recollir i classificar els objectes, i s'interessa per la seva història», deia ell, que des de feia molts anys era ja un clàssic viu que havia entrat a la història com a Frederic Marès.

Acta notarial de la donació del museu Frederic Marès a la ciutat de Barcelona

Per tal d'unificar les dues etapes de donació del museu Frederic Marès (la primera, quan la seva fundació el 1946, i la segona, ampliant-la, el 1979), es reuneixen a l'estudi-biblioteca del museu esmentat, l'alcalde de la ciutat de Barcelona, Sr. Narcís Serra i Serra, acompanyat del secretari general de la corporació, Sr. Jordi Baulies i Cortal d'una banda, i el Sr. Frederic Marès i Deulovol d'altra; en presència del notari Sr. Antoni Roldán i Rodríguez, és redactat i signat un document, els extrems del qual són els següents:

El fundador, Frederic Marès i Deulovol, cedeix a títol de donació, a la ciutat de Barcelona, totes i quantes obres d'art i col·leccions ingressaren al museu d'art durant els trenta-tres anys immediats a la seva creació. Dita donació és acceptada per l'alcalde, Sr. Narcís Serra i Serra.

S'estableix com a condició fonamental que tota l'obra exposada fins a la data d'aquesta escriptura i les que des d'ara puguin venir a formar part del patrimoni del museu, hauran de figurar exposades a la mirada i estudi del visitant, sense que per cap motiu, concepte o circumstància puguin ésser retirades i exhibides fora de l'edifici propi del museu Frederic Marès.

(Barcelona, 27 de novembre de 1979.)

L'Ajuntament accepta el llegat de Frederic Marès a Barcelona

Barcelona.— Pasqual Maragall, alcalde de Barcelona, i Pere Marès, nebot de Frederic Marès, van firmar ahir l'escriptura pública per la qual l'Ajuntament accepta el llegat deixat per l'escultor i col·leccionista al museu barceloní que porta el seu nom. Aquest llegat, que incrementa el nombre de peces que integren el museu Marès, està constituït per documents, manuscrits, gràfics, fotografies, escultures, pintures, peces diverses d'orfebreria i mobiliari i documentació privada de l'escultor i col·leccionista.

Aquest llegat, última voluntat de Marès, mort a Barcelona al 1991, resta pendent encara de catalogació i completarà definitivament les diverses col·leccions que acull el museu Marès, fundat pel propi escultor i col·leccionista al 1948.

(Trad. de l'article publicat a *El País*, març de 1993.)

Marès, l'home que fou sempre un museu

La mort de Frederic Marès em va sorprendre estant jo lluny de Barcelona. [...] Frederic Marès va ser escultor i dels bons, tot i que el seu concepte de l'art no s'avenia molt amb les noves tendències. També fou professor i acadèmic, activitats en les que aplegà honors i distincions oficials. Va destacar com a col·leccionista en els temes més variats, ja que el seu bon gust li permetia d'apreciar grans talles i retaules així com valorar l'interès de les caixes de llumins o dels cromos de la xocolata. Es distingí pel seu caràcter viu, dulcificat en els últims temps per l'edat i la sordesa, la qual cosa li produí tensions amb alguns treballadors de la cultura que no comprenien la seva tasca. Enamorat de la bellesa i disposat als més grans sacrificis per tal de conservar-la, va fer tripijocs a convents i es va relacionar amb els revolucionaris de còctel Molotov per tal de salvar símbols religiosos que eren, ensem, peces artístiques.

Quin Frederic Marès passarà a la història? Sens dubte l'home que des de fa anys hi estava instal·lat; la persona que va saber ser una col·lectivitat i actuar individualment en benefici d'ella. Déu n'hi do, tenir, entre d'altres coses, ment, ànima i cognom de museu.

(Trad. de l'article de Josep M. CADENA, *El Periódico*, 20 d'agost de 1991.)

Mor a Barcelona l'escultor i col·leccionista d'art Frederic Marès, als 97 anys d'edat

Les seves despulles seran exposades avui al saló Sant Jordi de la Generalitat.

Barcelona.— Ahir al matí, l'escultor i col·leccionista Frederic Marès, fundador i propietari del museu Marès, va morir a la Ciutat Comtal als 97 anys d'edat. La capella ardent de l'artista es va instal·lar a les quatre de la tarda a l'estudi del propi museu i, a partir de les nou d'avui, les seves despulles seran exposades al públic al saló Sant Jordi de la Generalitat. El funeral serà oficiat a les 11.30 a l'església Sant Just i Pastor i l'enterrament tindrà lloc al cementiri de Les Corts.

Frederic Marès, delicat de salut des de feia temps, era considerat un dels catalans més notables del nostre segle i una de les més grans figures del col·leccionisme d'art de Catalunya i d'Espanya.

Nasqué a Portbou en el si d'una família empordanesa. Va cursar estudis primaris al col·legi dels Pares Escolapis de la barcelonina Ronda de Sant Antoni i, després, encara jove, va ingressar a l'escola de la Llotja, on —sota el magisteri de Blay, Llimona, Arnau i Fuxà— va consolidar la seva vocació per l'escultura, escola de la qual, amb el pas del temps, va arribar a ser no sols alumne avantatjat, sinó professor i director.

Alumne i professor

Becat per aquesta escola, al 1913 viatjarà a París i a Brussel·les per continuar els seus estudis. Allí tingué com a mestres Logae, Rousseaux i Rambeau, els quals van insistir-li que analitzés l'obra de Mateo, autor del Pòrtico de la Gloria de la catedral de Santiago de Compostela. Va ser a París on començà a visitar antiquaris i subhastes i on adquirí les seves primeres obres escultòriques importants: un relleu d'alabastre del taller de Nottingham i dues talles de l'escola flamenca, ambdues exposades avui en el seu museu. Al 1914, després d'unes oposicions, perllongà els estudis a Roma, Pàdua i Florència.

A partir de 1915, Marès començà el seu periple professional a l'estudi d'Eusebi Arnau, el qual serà, a més d'amic entranyable, el seu més decidit protector. Ja al 1917 obté una medalla i tres mil pessetes per un grup al·legòric sobre un heroi de la guerra d'Àfrica durant l'Exposició Nacional de Belles Arts d'aquell any. Durant les següents dècades, Marès, treballador inesgotable, rebé una gran quantitat de distincions nacionals i internacionals pel seu notabilíssim treball artístic.

Home d'una religiositat profundíssimament sentida, uns anys després començà a reunir la més important col·lecció d'art, especialment art popular i religiós de Catalunya, que uns anys després constituirà el museu que du el seu nom.

(Trad. de l'article de D.C., *ABC «Cultura»*, 17 d'agost de 1991.)

Marès

Col·leccionista o escultor? En ell, una i altre cosa sempre anaven juntes. Producte artístic del modernisme, tant poderós a la Barcelona de principis de segle —ha mort quasi als noranta vuit anys—, Marès no ha estat massa valorat com a escultor. Per *demodé*, clàssic o acadèmic. Què més voldríem que tots els monuments de Barcelona tinguessin la qualitat dels que porten la firma de Frederic Marès; d'ell en podem comptar una mitja dotzena. Es va inspirar en Rodin a qui conegué de l'època de París (1910-1911) on viatjà gràcies a una beca de l'Escola de Belles Arts. En el seu polifacetisme artístic —també es dedicà a escriure— va influir-hi França; tal vegada no va ser en va que nasqué a Portbou. El col·leccionisme sembla que va heretar-lo del seu pare, ja que quan va arribar a París amb vint anys, ja havia comprat a Barcelona un altar de taula, gràcies a uns petits estalvis. Ell mateix m'explicà que quan se sentí col·leccionista va ser quan, tot just arribat a París, va invertir la pensió de dos mesos en la compra d'uns botons d'uniforme pintats per Watteau.

(Trad. de l'article de Carlos SENTÍS, *La Vanguardia*, 20 d'agost de 1991.)

L'escultor més prolífic dels carrers de Barcelona va començar als anys deu amb el canonge Rodó

Frederic Marès veié instal·lat el seu primer monument a Barcelona als seus 24 anys, el del canonge Rodó, a la plaça que porta aquest nom, al barri del Clot. Derruït durant la guerra civil, va ser posteriorment reconstruït pel seu autor.

Marès era un escultor realista que s'havia format a la Llotja juntament amb el modernista Eusebi Arnau. Abans de la guerra veié instal·lades altres obres seves a Barcelona, com l'escultura a l'escenògraf Soler i Rovirosa en els jardinetes de la Gran Via i una altra que seria desmuntada després de la guerra civil, la de Francesc Layret, a la plaça de Goya.

També durant la guerra, va ser fos el Sagrat Cor de bronze que l'artista havia instal·lat al poc agraciad temple del Tibidabo. Però, si els seus monuments religiosos foren derruïts, i el seu monument republicà prohibit pel franquisme, fou, a canvi, *compensat* amb la reconstrucció d'altres monuments que no eren seus, derruïts també durant la guerra, com els d'Antonio López i Güell i Ferrer.

Marès, que deia de si mateix: «jo sóc l'home més apolític del món», solia posar-se tens quan li recordaven que era l'autor de *La Victoria*, l'escultura que els francesos van fer col·locar per substituir *La República*, obra del seu rival i company Josep Viladomat a la cruïlla del Passeig de Gràcia amb la Diagonal. [...]

Probablement, Marès es l'escultor amb més obres als carrers de Barcelona. Fins i tot en el vestíbul de l'Ajuntament s'hi troba una de les seves millors escultures, *Mediterrània*. Una altra faceta seva era la realització d'animals en pedra i bronze, com la Font del Gall del carrer Aragó o la col·lecció dels jardins de la Diagonal, darrera de la seu de La Caixa.

A pesar de la seva abundant producció, Marès passarà a la història més com a col·leccionista d'art que com a escultor.

(Trad. de l'article de Josep M.ª HUERTAS, *El Periódico*, 17 d'agost de 1991.)

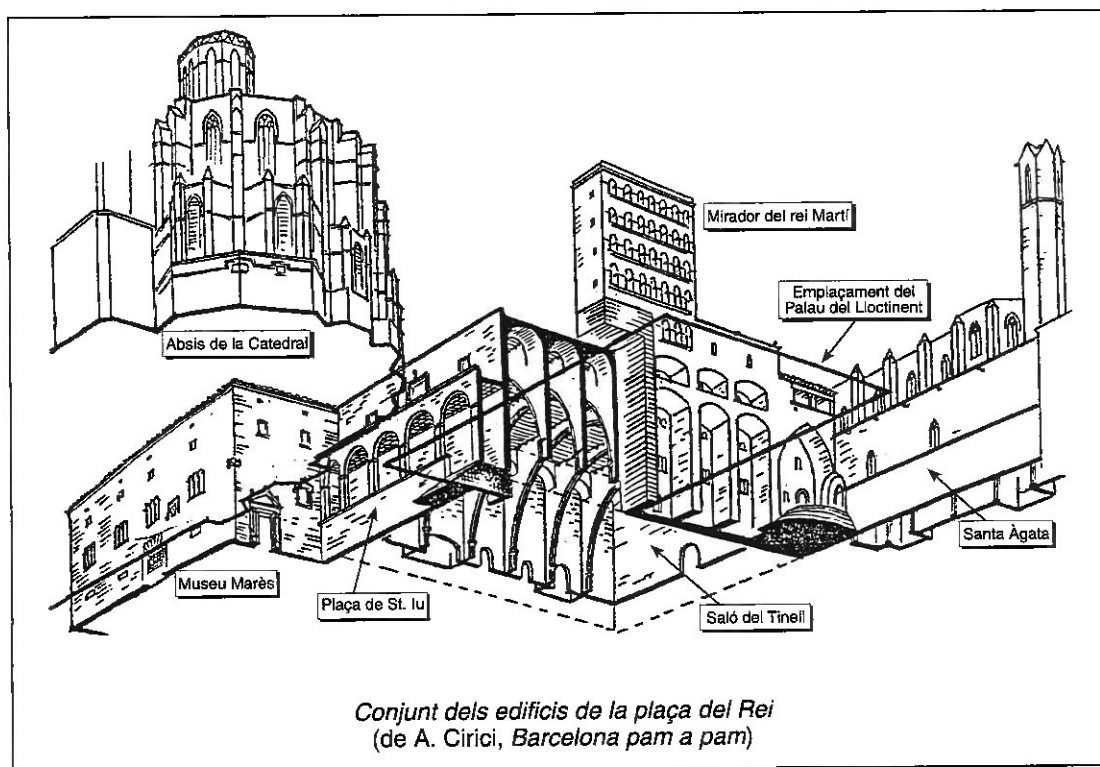
4

L'edifici que acull la col·lecció Marès

L'actual museu Marès ocupa part del que fou a l'Edat Mitjana l'antic Palau Reial Major. Aquest Palau va ser reedificat pel rei Ramon Berenguer IV pels volts de l'any 1162 en el mateix lloc on hi hagué la vella residència dels comtes de Barcelona.

Més endavant, en el segle XIV, es feren en el palau nombroses millores i ampliacions, entre les quals cal destacar el preciós Saló del Tinell, la capella de Santa Àgata, edificada al bell cim de la muralla romana, i el Verger del Palau o Jardí del rei Martí I *L'Humà*, al costat de la catedral de Barcelona.

Durant el regnat de Felip II —en el segle XVI— es construí un nou palau pels lloctinents o virreis, mentre que l'antic palau reial passà a ser utilitzat com a seu dels tribunals de la Santa Inquisició. En el segle XVIII fou cedit a les monges de Santa Clara per compensar-les de la pèrdua del seu monestir, al barri de La Ribe-

ra, que havia estat derruït per construir-hi la Ciutadella. Aquestes religioses clarrisses tingueren aquí el seu convent fins a l'any 1936.

Després de la guerra civil l'Ajuntament de Barcelona va comprar l'edifici a les monges per restaurar-lo i instal·lar-hi el museu Marès, que fou inaugurat l'any 1946.

Anota el nom i la funció dels principals edificis de la zona. Serveix-te d'un plànol de la ciutat.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

Creus que aquesta zona era important al segle XIV? I avui dia, segueix sent important? Per què?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Fixa't en l'escut de la Inquisició que es troba a la façana que dona al carrer dels comtes de Barcelona. Quins elements hi observes?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

En entrar al museu per la porta que dona a la plaça de Sant Iu, podràs contemplar el preciós pati que fou el verger del rei, citat en molts documents medievals que fan referència a l'autorització de compra de més tarongers o rosals per ser plantats en aquest jardí. Quines plantes s'hi poden trobar avui dia?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5

Tot imitant Sherlock Holmes

Potser alguna vegada, veient la televisió o llegint, has somiat amb ser l'investigador que, amb una mínima pista, descobreix tot el succeït temps enrera. En aquest enigma que et presentem no hi trobaràs robatoris espectaculars ni tampoc crims espantosos, però sí un cas digne de passar a les històries de detectius com a model «quasi impossible de resoldre». Solament la perspicàcia i els coneixements d'un bon *rastrejador* ens duran a bon port.

EL MISTERI DE LES DUES ESCULTURES PERDUDES

Al museu F. Marès, dues escultures han desaparegut del seu emplaçament habitual. És possible hagin estat traslladades de lloc i barrejades amb altres obres durant l'última reforma que es va realitzar a les sales d'exposició. La direcció està investigant la seva localització actual i revisant minuciosament totes les escultures que coincideixen amb les pistes que indiquem a continuació. La teva ajuda pot ésser decisiva per resoldre el cas. Llegeix amb deteniment la informació i aclareix el misteri.

LES PISTES

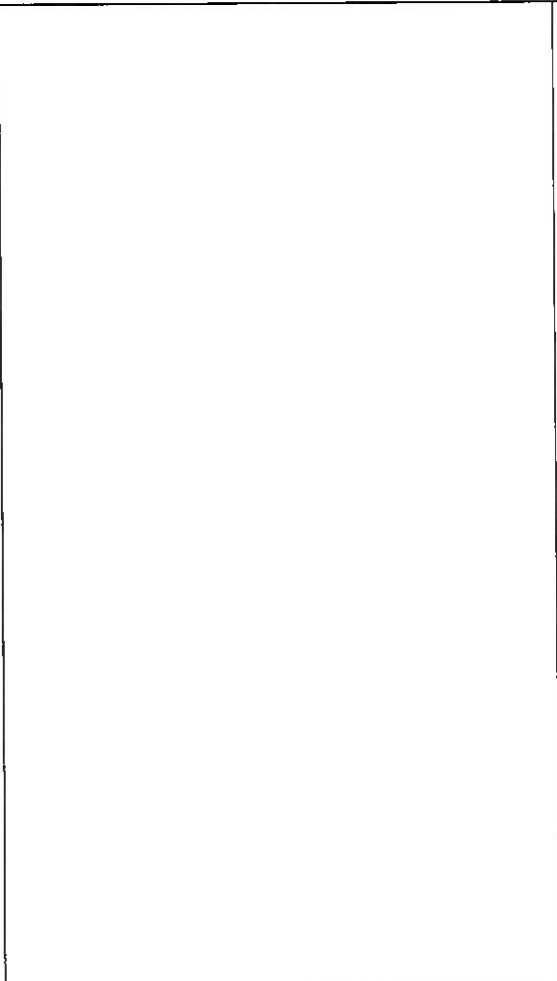
<i>Imatge 1</i>	<i>Imatge 2</i>
• Està asseguda • Porta al nen sobre els genolls • A la mà hi té una poma • És de fusta • És inexpressiva, no natural • La mare li serveix de tron al nen • El nen té un llibre escrit en llatí. La seva actitud no és infantil • Quan se la mira se la veu distant, freda i majestuosa • Es troba entre les sales 5, 6 i 7 • És del segle XII	• Està dempeus • Porta el nen sobre el braç esquerra • A la mà hi té un llibre • És d'alabastre • És expressiva. El seu cos es corba graciosament i delicada • La mare sosté al fill amb amor • El nen somriu i juga amb un ocell • Sembla una dama dolça i elegant • Se sospita que es troba a la sala 14 • És del segle XIV

Ara que sabem on són, cal un altre treball imprescindible: **catalogar-les** per tal que no tornin a extraviar-se. Pots fer-ho així:

<i>Imatge 1</i>	<i>Imatge 2</i>
Nom:	
Segle:	
Autor:	
Procedència:	
Material:	
Estil:	
Sala:	

Un cop resolt el cas, pots dibuixar i acolorir les imatges.

Recorda que les fotografies amb *flash* no estan permeses, ja que poden malmetre les imatges.

<i>Imatge 1</i>	<i>Imatge 2</i>
	

Si has estat atent mentre tafanejaves aquí i allà, hauràs sentit com els restauradors i tècnics del museu parlaven entre ells i comentaven com eren les imatges extraviades. Intercanviaven qualificatius com: **solemne, hieràtica, expressiva, serena, dolça, majestuosa, rectilínia, suau, maternal, delicada, humanitzada, rústega, policromada, elegant, distant, naturalista, frontal, curvilínia i antinatural.**

Destria els adjectius adequats a cadascuna de les imatges

Imatge 1

Imatge 2

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

6

Investigar i catalogar

EL MISTERI DE LES ESCULTURES ANÒNIMES

*Recentment, el museu ha comprat tres obres, cadascuna d'elles d'estils molt diferents: romà, renaixentista i barroc. Les tres escultures s'han dut al laboratori per estudiar-ne el grau de conservació i realitzar el complicat procés de **catalogació**. Els tècnics, en començar el treball, s'han estranyat de trobar-se amb quatre imatges i no amb tres com a l'inici se'ls havia dit.*

L'assumpte es va complicar, ja que els cal establir clarament l'estil de cadascuna d'elles i decidir quina és la que ha estat traslladada per error al laboratori.

Un altre cop necessiten els teus serveis per tal d'aclarir el cas.

Pistes al teu abast

- fotografies de les escultures (a la pàgina següent).
- informació sobre els estils que hi ha al museu.

Informació sobre els estils

L'escultura romana

- Es desenvolupa entre els segles V a.C. i V d.C.
- És essencialment històrica i no religiosa
- És d'un gran realisme
- Temes: retrats d'emperadors i rics patricis; victòries militars i vida quotidiana
- Formes variades: eqüestres, a peu, bustos...
- Materials: marbre, bronzo i terracotta

Escultura romànica

- Es desenvolupa entre els segles XI i XIII
- És religiosa
- És antinatural i poc expressiva
- Bellesa simbòlica
- Es mostra majestuosa
- Temes: Santcrist, Verge sedent amb nen, Judici final, lluita entre el bé i el mal
- Materials: pedra i fusta policromada

1

2

3

4

L'escultura renaixentista

- Es desenvolupa en els segles XV i XVI
- És religiosa i profana
- És natural i d'una bellesa ideal
- És proporcionada i harmònica
- Temes: mitològics, religiosos i retrats
- Materials: marbre, bronzo, alabastre i fusta

L'escultura barroca

- Es desenvolupa en els segles XVII i XVIII
- És religiosa i profana
- És realista
- Simula moviment
- Bellesa expressiva
- Materials: marbre, bronzo i fusta policromada

Descobreix l'estil de cada il·lustració:

Època romana

Renaixement

Barroc

Imatge 1

Imatge 2

Imatge 3

Imatge que no s'havia sol·licitat:

Explica els arguments que ho demostren:

.

.

.

Cataloga les tres imatges adquirides i inclou un rètol amb les següents dades: títol, autor, data, material, estil i lloc de procedència. Consulta, si cal, els rètols que acompanyen les obres del museu.

C) ACTIVITATS A LA CLASSE

7

La redacció d'un informe

Ja de tornada a la classe, escriu un **informe** que reculli el resultat de les teves indagacions sobre *El misteri de les escultures perdudes* i les diferències més importants que has observat entre elles.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

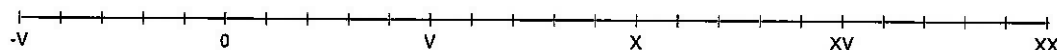
.....

.....

.....

.....

Situa les tres obres en l'eix cronològic i dóna-li color al període de temps que correspon a cadascun dels estils.

8

L'aventura d'adquirir una obra

Qualsevol museu disposa d'un equip d'assessors artístics. La seva feina consisteix a comprovar acuradament l'autenticitat dels encàrrecs rebuts i la sinceritat de l'oferta. Per tant, és lògic que estudiïn amb rigor els seus trets estètics, la cronologia, procedència o fins i tot la denominació de l'obra. Un cop segurs de la compra, els assessors argumenten per escrit les conclusions a les que han arribat i el museu dóna via lliure a l'operació.

Hi ha molts diners en joc i el prestigi de la institució que realitza la inversió. Una anàlisi minuciosa i un coneixement adequat de l'època a la que pertany la potencial adquisició poden evitar molts maldecaps. Si tot surt bé, pren major rellevància el bon nom del museu i es consolida també el de l'assessor que ha intervingut a les negociacions.

El museu Marès t'ha encarregat d'estudiar una sèrie d'informes que ha rebut a fi d'obtenir unes escultures que podrien resultar molt interessants. Són de temàtica civil, i adquirir-les permetria omplir un buit important, la qual cosa no aconseguí mai el seu fundador.

Fes una lectura atenta i detallada dels termes de les ofertes. Tingues present que els informes inclouen situacions imaginàries i algunes dades incorrectes, ja sigui perquè l'autor del document les desconeixia, ja perquè ha gosat falsejar-les per revaloritzar l'obra d'art.

Primera oferta

Sant Carlemany prové d'una liquidació de fons que realitza la tresoreria de la catedral de Girona, necessitada com està de diners per reformar el claustre i algunes capelles de l'església.

Es tracta d'una peça única en el seu gènere, com molt bé ho acredita el fet d'haver encarregat la seva venda a la prestigiosa *Casa de subastat Sotheby's*.

L'informe lliurat per la galeria als serveis tècnics del museu és el següent:

- *Peça objecte de subhasta*: Sant Carlemany o Pere el Cerimoniós.
- *Autor reconegut*: Jaume Cascalls.
- *Característiques tècniques*: Escultura d'un metre d'alçada, realitzada en alabastre policromat i datada entre 1030 i 1075.
- *Trets artístics*: Representa un monarca aragonès, possiblement Pere IV, de cos sencer, en posició frontal, tot i que lleugerament girat cap a l'esquerra. El rei descansa sobre uns animals fantàstics. L'acompanyen els seus atributs reials: corona, armes i altres símbols de la reialesa. Va ben empolainat i calça uns esplèndids borseguís.

És un personatge amb una gran força expressiva, accentuada pels ulls negres, l'espessa barba i la vermellor del rostre. El cos és una mica rígid tot i que la posició dels braços contribueix a donar al personatge un aire més familiar i no tan solemne com seria d'esperar.

Hi ha coincidències que assignen al romànic aquesta joia de l'escultura de l'Alta Edat Mitjana, per la seva marcada expressivitat, la poca rigidesa dels seus membres i l'extraordinari guarniment que porta.

Un cop estudiades a fons les dades tècniques i comprovada la seva autenticitat, **redacta el teu propi informe tècnic i artístic** (pots fer servir el model que et proposem) i expressa la teva opinió sobre la compra de l'obra.

Informe tècnic i artístic de Sant Carlemany

Dades tècniques

Títol de l'obra:

Procedència:

Estat de conservació:

Material:

Autor probable:

Descripció de l'obra

.

.

Valoració artística

Característiques estètiques

.

.

.

Estil

Cronologia

Autenticitat de l'obra

És aconsellable la compra de l'obra?

Data i signatura de l'assessor

Segona oferta

El sepulcre del donzell En Martín Vázquez de Arce, anomenat també donzell de Sigüenza pel fet de procedir d'aquesta ciutat castellana, interessa al museu per moltes raons: no posseeix sepulcres funeraris, i aquesta és una ocasió única; permetria una recreació de la capella de Santa Catalina, en la que està ubicat actualment el conjunt escultòric, i, a més a més, cobriria el buit que el barroc castellà ha tingut sempre en els fons de Marès.

El suggeriment de la cessió és excepcional, ja que no és freqüent que un museu rebi una obra en els termes que desitja el capítol de la catedral de Sigüenza: davant l'evident mal estat de conservació del grup escultòric, proposa al museu la seva restauració, que ells no poden dur a terme per manca de recursos i d'especialistes. A canvi, deixaran el donzell en dipòsit en una sala especial —que el museu arranjirà adequadament—, durant un període de cinquanta anys i participarà dels beneficis que generi la seva exposició durant aquest temps.

L'assessor eclesiàstic ha enviat a la direcció del museu el següent **informe artístic**:

- *Ubicació*: capella de Santa Catalina.
- *Personatge*: sepulcre del donzell En Martín Vázquez de Arce, mort a la guerra de Granada contra els moriscos als 25 anys. El nom de *donzell* —jove que encara no ha estat armat cavaller— ens sembla poc apropiat, ja que pertanyia a l'orde d'Alcàntara, com ho acredita la creu roja, en forma d'espasa, que du al pit.
- *L'obra*: representa un jove guerrer recolzat sobre el seu braç dret, amb un llibre entre les mans, en posició meditativa i guarnit amb les armes. Als seus peus, un infant petit i un gos. La figura descansa sobre el sarcòfag on hi ha les seves restes, recobert a la part frontal amb una làpida guarnida amb bonics motius vegetals i dos efebs que mostren l'escut de la Casa dels Arce. Semblaria que a la base del sarcòfag hi ha tres gossos més, potser com a símbol de fidelitat.
- *L'època i l'estil*: La guerra en la que morí tingué lloc a la Vega de Granada. Segurament, el jove En Martín de Arce va lluitar amb les tropes castellanes de Felip III, tot i que aquesta dada no la podem afirmar amb certesa. Degué caure en una de les moltes escaramusses que hi hagué. Si això és cert, ens aventurariem a datar la seva mort durant l'època moderna, moment en què, a més a més, la mort es converteix en un dels temes més recurrents de l'art.
- *L'autor*: no identificat, tot i que probablement es tracti del mestre Sebastián de Toledo.

El primer treball que has de fer com a assessor del museu consisteix a **corregir** les errades que trobaràs a l'informe enviat per l'assessor eclesiàstic i **redactar-ne** un de nou per al museu.

Després, hauràs d'elaborar una **Guia per a visitants** del donzell de Sigüenza. La direcció està convençuda que la seva exposició atraurà molt de públic, i, per això, ha pensat d'encarregar-te la realització d'un tríptic informatiu ben documentat i ben presentat. La idea que en té es descriu a continuació, però suposem que tu podràs millorar-la.

Guia turística del donzell de Sigüenza

Autor	
Cronologia	
Època	
	
Estil	
	
Procedència	
	
	

Descripció del conjunt monumental

.
.
.
.

El personatge

.
.
.

Simbolisme dels objectes

.
.
.

Valor artístic

.
.
.

El joc de l'expert

*El museu ha decidit obrir la seva **Secció d'assessorament artístic** als particulars. Això permetrà, d'una banda, augmentar els seus ingressos i, d'altra, oferir a qui ho desitgi el servei d'uns experts que tenen una gran experiència en el camp de l'autenticació d'obres d'art.*

Dos clients s'han posat en contacte amb el museu i han demanat el nostre assessorament. El teu treball, com a expert, consisteix a esbrinar l'autenticitat d'unes antiguitats que han adquirit i resoldre'ls alguns dubtes. Els interessats han enviat una fotografia d'aquelles obres.

Un cop hakis estudiat detingudament les dues consultes, realitza un **informe** complet i lliura'l a la direcció. Nosaltres el farem arribar als clients.

Primera consulta

Sr. Director:

Em permeto d'enviar-li una fotografia d'una escultura que vaig comprar en un viatge a Barcelona. A la botiga d'antiguitats em van assegurar que procedia de l'església del poble de Sallent de Sanaüja (La Segarra, Lleida). Al segle passat degué vendre's o tal vegada fou robada; la qüestió és que se'n perdé el rastre. A principis d'aquest segle estava a mans d'una família il·lustre, fins que la va vendre a un antiquari en ocasió d'un trasllat.

El material és marbre i representa una verge amb un nen.

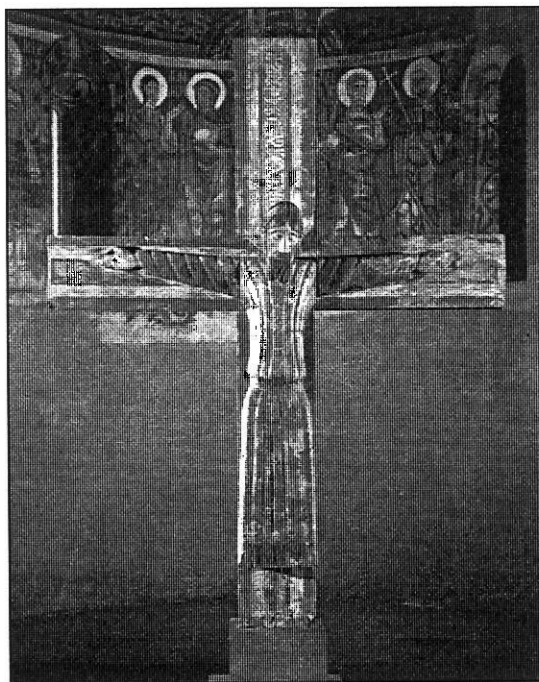
A més de saber quelcom més entorn d'aquesta escultura, m'interessaria conèixer-ne l'estil artístic, la cronologia aproximada i l'opinió de vostès sobre la seva qualitat.

Segona consulta

Sra. Directora:

He rebut d'una herència familiar aquest bonic santcrist. Representa, com bé es pot apreciar, Crist a la creu, amb luxoses vestimentes i pintat amb colors molt vius. La talla, de 1,53 metres, és de fusta. Fa molt temps que pertany a la família, però mai l'hem valorada prou, tal vegada per la seva manca d'expressivitat. Per qüestions econòmiques, em veig en la necessitat de vendre-la i desitjaria tenir-ne més dades, concretament, l'estil, l'antiguitat —sembla molt antiga—, el possible autor i la regió d'on procedeix.

Informe 1

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Informe 2

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Índex

A) Activitats prèvies a la visita al museu	3
1. El món del col·leccionisme	3
2. Ets aficionat a col·leccionar?	5
3. Frederic Marès, escultor i col·leccionista	6
B) Activitats al museu	13
4. L'edifici que acull la col·lecció Marès	13
5. Tot imitant Sherlock Holmes	16
6. Investigar i catalogar	19
C) Activitats a la classe	22
7. La redacció d'un informe	22
8. L'aventura d'adquirir una obra	23
9. El joc de l'expert	28